

Motion till riksdagen 2025/26:4189

av **Jacob Risberg m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2025/26:249 Avtal om fördjupat partnerskap och samarbete mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Uzbekistan, å andra sidan

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag om att godkänna avtalet om fördjupat partnerskap och samarbete mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Uzbekistan, å andra sidan.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom EU bör verka för att fördjupade partnerskaps- och samarbetsavtal med auktoritära stater inte ska ingås utan tydliga, mätbara och uppföljningsbara krav på demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU:s samarbete med Uzbekistan villkoras av konkreta förbättringar för fria medier, ett oberoende civilsamhälle, mänskliga rättighetsförsvare, verklig politisk opposition och rättsstatens principer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU:s handel samt energi- och råvarusamarbeten inte leder till nya strategiska beroenden av auktoritära regimer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kvinnorrättsorganisationer, oberoende civilsamhällesorganisationer, fackliga organisationer och människorättsförsvare ska ges en tydlig och meningsfull roll i uppföljningen av EU:s samarbete med Uzbekistan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen årligen bör återrapporera till riksdagen hur Sverige och EU använder samarbetet med

Uzbekistan för att främja demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet och rättsstatens principer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

EU:s grundläggande värden – respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstatens principer och mänskliga rättigheter – måste vara vägledande i unionens relationer med länder runt om i världen. Det gäller inte bara i högtidstal utan också när EU förhandlar om handelsavtal, partnerskapsavtal och strategiska samarbeten.

I proposition 2025/26:249 föreslår regeringen att riksdagen godkänner ett fördjupat partnerskaps- och samarbetsavtal mellan EU och Uzbekistan. Avtalet ersätter det tidigare avtalet från 1999 och syftar till att fördjupa de politiska och ekonomiska relationerna mellan parterna, bl.a. genom samarbete om handel, energi, hållbar utveckling, konnektivitet, forskning, utbildning, miljö och klimat samt utrikes- och säkerhetspolitik. Regeringen beskriver avtalet som ett viktigt steg mot ökat politiskt och ekonomiskt engagemang från EU:s sida i Centralasien.

Miljöpartiet är inte emot samarbete med länder i Centralasien. I ett oroligt geopolitiskt läge är det viktigt att EU bygger bredare relationer, stärker diplomatin och bidrar till hållbar utveckling. Men just därför måste EU använda den styrka unionen faktiskt har. När EU erbjuder marknadstillträde, investeringar, tekniskt samarbete och politisk legitimitet ska detta användas för att ställa krav på demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer.

Det är här avtalet brister.

Uzbekistan är fortsatt ett auktoritärt land. Freedom House klassar Uzbekistan som ”not free” och konstaterar att landet förblir en auktoritär stat med få tecken på demokratisering, att inga oppositionspartier verkar lagligt och att både lagstiftande församling och rättsväsen i praktiken fungerar som instrument för den verkställande makten. Human Rights Watch beskriver hur myndigheterna fortsatt begränsar och slår ned på oberoende människorättsaktivism och yttrandefrihet, bl.a. genom rättsprocesser mot aktivister och bloggare. Amnesty International beskriver att aktivister och journalister fortsatt möter politiskt motiverade åtal och reserestriktioner samt att reformer mot straffrihet för tortyr och annan misshandel fördröjs.

Mot denna bakgrund är det inte tillräckligt att avtalet innehåller allmänna skrivningar om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Sådana skrivningar har ett värde, men de är inte samma sak som reell villkorlighet. De blir särskilt otillräckliga när avtalet samtidigt fördjupar ekonomiskt samarbete, handel, investeringar samt energi- och råvarurelaterade relationer utan att tydliga och mätbara demokratiska framsteg krävs som motprestation.

EU står i dag inför en geopolitisk dragkamp i Centralasien, där Ryssland, Kina och västliga aktörer söker inflytande. Regionen är strategiskt viktig, inte minst för energi, naturresurser, kritiska mineraler och handelsvägar mellan Europa och Asien. Det är förstående att EU vill minska centralasiatiska länders beroende av Ryssland. Men svaret på ett beroende av auktoritära makter kan inte vara att okritiskt bygga nya beroenden av andra auktoritära regimer.

Miljöpartiet menar att EU:s utrikes- och handelspolitik måste vara både strategisk och värderingsstyrd. Strategisk självständighet handlar inte bara om tillgång till råvaror

och handelsvägar. Det handlar också om att inte göra sig beroende av regimer som förtrycker sin befolkning, tystar oppositionen och förföljer dem som försvarar mänskliga rättigheter.

Det fördjupade partnerskaps- och samarbetsavtalet borde ha använts som ett verktyg för att pressa fram konkreta förbättringar. EU borde ha krävt tydliga åtaganden om fria och rättvisa val, rätt för oppositionen att verka, frigivning av politiska fångar, skydd för journalister och människorättsförsvarare, oberoende domstolar, stopp för tortyr och stärkt förenings- och mötesfrihet. Att detta inte har gjorts är ett allvarligt politiskt misslyckande.

Även jämställdhetsfrågor och sociala frågor behandlas alltför svagt. Avtalet innehåller skrivningar om att samarbetet kan omfatta ökad jämställdhet, kvinnors deltagande i socialt och ekonomiskt liv, förbättrad levnadsstandard, social sammanhållning och skydd för arbetstagares rättigheter. Detta är i grunden viktiga områden. Men utan tydliga krav, indikatorer och konsekvenser vid uteblivna framsteg riskerar skrivningarna att bli symboliska snarare än styrande.

Detsamma gäller civilsamhällets roll. Propositionen anger att ett informations- och samrådsorgan med civilsamhället får inrättas. För Miljöpartiet är detta otillräckligt. I ett samarbete med ett auktoritärt land måste oberoende civilsamhälle, fackliga företrädare, kvinnorättsorganisationer, människorättsförsvarare och fria medier inte behandlas som ett möjligt tillval. De måste ges en central roll i uppföljningen av avtalet.

Regeringen framhåller att avtalet stärker samarbetet inom utrikes- och säkerhetspolitik, handel, hållbar utveckling, miljö, klimat, mänskliga rättigheter och civilsamhälle. Det är riktigt att avtalet omfattar många områden. Men avtalets bredd är också en del av problemet. Ju mer EU erbjuder, desto större borde kraven vara. Ett brett och fördjupat avtal med ett auktoritärt land utan tillräcklig demokratisk villkorlighet riskerar att legitimera regimen snarare än att stärka befolkningens rättigheter.

Miljöpartiet anser därför att riksdagen bör avslå propositionen. Sverige ska inte säga ja till ett avtal som fördjupar EU:s beroende av ännu en auktoritär regim utan att samtidigt säkerställa att EU:s grundläggande värderingar får verklig betydelse och tyngd i relationen.

Om riksdagen trots detta godkänner avtalet måste regeringen ta ett betydligt större ansvar för hur Sverige agerar inom EU. Regeringen bör verka för att EU:s samarbetsråd och övriga institutionella strukturer används för att systematiskt följa upp situationen för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Regeringen bör också återkommande rapportera till riksdagen om hur Sverige driver dessa frågor, vilka krav som ställs, hur civilsamhället involveras och om EU överväger att använda avtalets möjligheter till åtgärder vid bristande efterlevnad.

Sverige ska vara en tydlig röst för demokrati, fred, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Det gäller också när det är geopolitiskt svårt.

Jacob Risberg (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Emma Berginger (MP)